

Şeyma Demeli

Doktora Öğrencisi, Ankara/Türkiye
PhD Student, Ankara/Turkiye

eposta: seymademeli@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8785-9592>

Atıf/Citation: Demeli, Ş. 2024. Giresun Yöresi Yaylacılık Geleneğinde Yol Havalarının Farklı Bir Kullanımı: Ağıt Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/41, 142-154.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1479582>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	06.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	18.11.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.12.2024

GİRESUN YÖRESİ YAYLACILIK GELENEĞİNDE YOL HAVALARININ FARKLI BİR KULLANIMI: AĞIT ÖRNEĞİ

Öz

Yayla ve yaylacılık geleneğinde müzik kültürü denildiğinde akla ilk olarak yol havaları gelmektedir. Yol havaları, Türk Müzik kültürünün zenginleşmesine katkı sağlayan bir yapıya sahiptir. Yol havaları yaylacılık kültürü içerisinde yaylaya çıkarken ve yayladan dönüş yolculuklarında adından da anlaşılacağı gibi yolda icra edilen bir müzik türüdür. Yolda icra edilen bir müzik türünün söyleniş biçimi ve ritmi de yola özgü olacaktır. Bu havaların çıkış noktası olan yaylacılık geleneği, doğası ve yaşam tarzı ile yol havalarını besleyen ve zenginleştiren bir unsurdur. Ancak; dönemlik yaşam yolda geçse de yaylacılık faaliyetinde bulunan insanların yol dışındaki yaşantıları da bu müziğin sözlerine ve içeriğine etki etmektedir. Bunlardan birisi de halk arasında sıklıkla görülen ağıt yakma geleneğidir. Ağıt yakma Anadolu kültüründe hissedilen bir acının, yaşanan bir pişmanlığın veya kaybedilen bir insanın ardından yürekte hissedilen yoğun duyguların dışavurumudur. Karadeniz bölgesi gerek iklim, gerekse coğrafi yapı, doğa koşulları vb. etkisiyle yaylacılık faaliyetlerine oldukça elverişli bir bölgedir. Özellikle Giresun, Ordu, Trabzon ve Rize illerinde yaygın olan yayla kültürü yol havalarını da beraberinde getirmektedir. Çalışmada Giresun yöresine ait bazı yol havalarının ağıt örnekleri incelenecektir. İncelenen örnekler ile Giresun yöresindeki yol havalarının geleneksel yapısının ve duygusal yönünün daha iyi anlaşılması mümkün olacaktır. Bu kapsamda kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde, seçilen ağıtların gelenekselin dışında ve yol havası ritminde icra edildiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışma modelinde, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizi üzerinde durulmuştur. Literatür tarama yöntemleri ve alanda derleme ile çalışmaya temel olan bilgiler sunulmuştur. Analizlere dayalı değerlendirmeler ise çalışmanın sonuç bölümüne yansıtılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yayla, Yaylacılık Geleneği, Yol, Yol Havaları, Ağıt.

A DIFFERENT USE OF ROAD MUSICS IN THE TRADITION OF PLATEAUIING GİRESUN REGION: AN EXAMPLE OF A LAMENT

Abstract

When it comes to music culture in the tradition of plateau and plateauing, the first thing that comes to mind is road musics. Road musics have a structure that contributes to the enrichment of Turkish music culture. Road music is a type of music performed on the road, as the name suggests, while going to the plateau and returning from the plateau within the transhumance culture. The way of singing and rhythm of a music genre performed on the road will also be road-specific. The transhumance tradition, which is the starting point of these musics, is an element that nourishes and enriches road musics with its nature and lifestyle. However, even though periodic life is spent on the road, the lives of people engaged in transhumance activities outside the road also affect the lyrics and content of this music. One of these is the tradition of lamentation, which is frequently seen among the people. Lamentation is the expression of intense emotions felt in the heart after a pain felt in Anatolian culture, a regret experienced or a person lost. The Black Sea region is a very favorable region for transhumance activities due to its climate, geographical structure, natural conditions, etc. Especially in Giresun, Ordu, Trabzon and Rize provinces, the highland culture, which is widespread, also brings road musics. In this study, lament samples of some road musics belonging to Giresun region will be examined. With the analyzed examples, it will be possible to better understand the traditional structure and emotional aspect of the road musics in Giresun region. In this context, it will be tried to reveal that the selected laments are performed outside the traditional and in the rhythm of the road music. In the study model, the emphasis is on collecting data and analyzing the collected data. Literature review methods and compilation in the field, as well as the basic information for the study, are presented. Evaluations based on the analysis are reflected in the conclusion section of the study.

Keywords: The Plateau, The Tradition of Plateauing, The Road, Road Music, The Lament.

Giriş

Çalışmanın temelini oluşturan yol havalalarının çıkış noktası olan yaylacılık, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ilkbaharın sonuna doğru başlayan ve dönüşü sonbahara kadar uzanan bir süreçtir. Yaylaya çıkışlar nisan-mayıs aylarında başlayıp, hayvancılığa elverişli iklim koşullarından faydalanılarak yaylada yaklaşık 5-6 ay kaldıktan sonra ağustos-eylül aylarında dönüş yapılmaktadır. Yaylacıların bir bölümünü köylüler, diğer bölümünü ise sürü sahipleri oluşturmaktadır. Sürü sahiplerinin yaylacılığı hayvancılık faaliyetinden kaynaklanmaktadır. Köyden yaylaya göç eden sürü sahipleri mezra alanlarında kalırlar. Bunun sebebi hayvancılıktan daha verimli süt, yağ vb. ürünleri elde etmektir. Yaylacılık, ekonomik etkenlerin yanı sıra eğlence unsurlarını da barındırmaktadır. Bu unsurların başında

müzik kültürü gelmektedir. Bu kültürün en bilindik parçası ise otçu göçü olarak adlandırılan ve günümüze kadar taşınan kültürel değerlerimizden ve yayla göçlerinin en önemli parçalarından olan yol havalarıdır.

Bu çalışmada yayla ve yaylacılık kültürü ele alınarak Giresun yöresi örneği üzerinden ağıt formundaki yol havaları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda incelenen örnekler göre uzun hava biçiminde icra edilmesi beklenen ağıtların, bilinenin aksine hareketli ve ritmik bir tempoda icra edildiği ortaya konulmaktadır.

1. Yayla ve Yaylacılık

Yayla, Türkçe bir kelime olup, yazın hayvanlarla birlikte çıkılıp ikamet edilen yüksek ve serin yer anlamına gelmektedir. Bu sözcüğün Orhun Kitabeleri'nde yaz mevsimi anlamına gelen 'yay' kökünden türetildiği belirtilmektedir. Kitabelerde 'yayladum' tabiri de kullanılmaktadır. Divânü Lügât'it-Türk'te yayla terimi, 'yaylağ' şeklinde geçmektedir. Türkçede kullanılan yayla, yaylak, yaymak ve yazlak kavramlarının genel olarak aynı anlamda kullanıldığı ifade edilmektedir. Günümüzde de yayla kelimesinin karşılığı olarak yazlak, yaymak ve yaylak tabirleri sıklıkla kullanılmaktadır (Bostan 2019: 274).

Bahaddin Ögel (1985: 23), Türkçede yaylağ ve yaylak denilince ilk akla gelenin hayvanların otlatıldığı dağlar ve yüksek yerler olduğunu, aslında yaylak sözünün kışlak deyiminin karşılığı ve yazın oturulacak yer anlamına geldiğini belirtmektedir.

Yaylacılık, Türk kültüründe geçmişten günümüze varlığını devam ettiren geleneklerden biridir. Geçmişte tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu dönemde olduğu gibi bugün de ülkemizde yaylacılık faaliyetleri sürdürülmektedir (Gökşen 2019: 225). Yaylacılık geleneği eski Türklere ait göçebe yaşam tarzının bir uzantısı olarak düşünülebilir. Bu gelenek ülkemizde Akdeniz Bölgesi (Toroslar) ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu gibi Karadeniz Bölgesi'nde de yoğun olarak sürdürülmeye devam etmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde yılın belli zamanlarında yaylaya çıkılarak buralarda sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetler yürütülmektedir. Yaylacılık faaliyetleri; aileler ve komşular arasında yardımlaşma, dayanışma ve eğlenceye dayalı oyunlar, festivaller vb. gibi etkinlikleri beraberinde getirmektedir. Günümüzde hala varlığını sürdüren yaylacılık; modern tarım ve hayvancılıkla ilgili gelişmeler, altyapı gelişimi (ulaşım olanaklarının gelişmesi, motorlu vasıtaların kullanılması vb.) ve yaylalarda artan yerleşim alanları (yaylada sürekli yaşam) sebebiyle giderek azalmaya başlamıştır. Ancak bu gelenek yerel festivaller ve etkinliklerle yaşatılmaya çalışılmaktadır.

2. Yol Havası

İnsanoğlu tabiatı gereği mutluluk, sevinç, keder, aşk, acı, gurbet, hasret gibi duyguları içinde barındırır. Bu duyguları dışa vurma gereksinimi duyduğunda ise çoğu zaman müziği bu yolda bir aktarım aracı olarak kullanır. Halk müziğinin bir türü olarak kabul edilen yol

Giresun Yöresi Yaylacılık Geleneğinde Yol Havalarının Farklı Bir Kullanımı: Ağıt Örneği

havaları da yaylacılık geleneğini sürdüren halkın yolda geçen zamanının ve gündelik yaşamının bir yansımasıdır.

Yol havası, Karadeniz bölgesinde yaylaya giderken ya da yayladan dönerken yollarda dinlenme ve konaklama zamanı yapılan sohbet ve eğlencelerde çalınıp söylenen, çoğunlukla uzun hava biçimindeki ezgilerdir. Yürürken de bu havaların çalınıp söylendiği görülmektedir. Uzun hava biçimindeki bir yol havası mutlaka ölçülü bir ezgiye, bir kırık havaya bağlanmaktadır (Özbek 2021: 212).

Hamzaçebi (2015: 321), yol havası tabirinin özellikle Doğu Karadeniz’de yer alan Rize, Trabzon, Giresun, Ordu gibi iller ile yörelerinde çok yaygın olan ve serbest ritimli söylenen bir kalıbı ifade ettiğini, türkülerin daha çok ezgileri ile dikkat çektiğini, türkü sözlerinin ise ezgiye ayrıca bir özellik katarak melodinin daha kolay anlaşılmasını sağladığını, bu yönden sözler ve ezgi arasında bir uyum olduğunu ve yol havasının, halk arasında ‘yayla havası’ olarak da adlandırıldığını belirtmiştir.

Aytaç (2003: 371), uzun havaların, ölçü ve ritim bakımından serbest olmakla beraber, dizesi ve dizi içindeki seyrinin belli kalıplara bağlı olduğunu, yani söyleyen kişinin belli üslup ve avaz çerçevesinde zevk ve isteğine göre nağmeyi uzatıp kısaltabildiğini ifade etmiştir. Ahmet Adnan Saygun da (1990: 319), Anadolu’daki musikinin iki ayrı ifade tarzına ait olduğunu, bunlardan birinin sabit ritm havalarını kapsadığını, diğerinin ritminin tamamıyla serbest olup kelimelerin resitafite benzediğini ifade etmektedir. Genel olarak türküler konuları, ezgileri ve yapıları bakımından sınıflandırılmaktadır. Pertev Nail Boratov, türkülerin tasnifinde icra ortamlarının da göz önünde bulunması gerektiğini söylemektedir (Boratov 1992: 150).

Konuları aşk, sevda ve tabiat olan yol türküleri, serbest ritimde ve yine çoğu zaman serbest vezinli güftelere dayalı ezgiler halinde seslendirilir. Ayrıca türkülerin sözlerine of, aman, gibi ünlemler eşlik etmektedir (Duran 2010: 158). Abdullah Akat ise yol havası tabirinin yörede yürüyüş temposunda gerçekleşen havalar için söylendiğini ve bu havaların genellikle 2/4 – 4/4’lük ritimler içerisinde olduğunu aktarmaktadır (Gündoğdu 2020: 17).

Türk halk kültüründe ağıt yakmanın oldukça eski bir tarihi vardır. Kültür tarihimizde en çok süreklilik gösteren geleneklerimizden biri olan ağıt yakma geleneği, İslamiyet’ten önceki dönemlerde ‘sagu’, ‘sığıt’ tabirleriyle anılmaktadır. Türk geleneğinde ağıtlar kaybedilen insanlar, özlenen mekânlar için ağlatmak ve yas tutturmak amacıyla yazılan veya söylenen şiiirlerdir (Çobanoğlu 2013: 15).

Yol havaları ezgileri bakımından genellikle uzun havalar (usulsüzler) içinde değerlendirilmektedir. Ancak; Giresun yöresinde yaptığımız saha araştırmalarında yol havasının sadece uzun hava biçiminde serbest çalınmadığı, adından da anlaşılacağı üzere yürüme temposuna yardımcı olacak şekilde ritmik olarak icra edildiği ortaya çıkmıştır. Yörede

icra edilen bazı ağıtların da yol havaları şeklinde okunduğu görülmüştür. Ayrıca yaptığımız alan araştırması esnasında farklı kişilerle görüşmeler yapılarak ele alınan eserlerin hikâye bilgilerine ulaşılmıştır.

Araştırmamız kapsamında ele alınan eserlerin söz, hikâye ve notalarına aşağıda yer verilmiştir.

2.1. Tamzaranın Üzüümü

Of, Tamzaranın üzümü,
Dinle benim sözümü ey ey,
Vallahi bırakırsam ey ey,
Göremezsin yüzümü.
Billahi terkedersem şeker yârim,
Göremezsin yüzümü.
Oy, Tamzaraya vardın mı,
Gama bıçak aldın mı ey ey,
Saldırmayı yedikçe ey ey,
Annem annem dedin mi.
Oy, Giresun'un kızları,
Fistan geyirler fistan ey ey,
Olmadı çıkamadım ey ey,
Şu gaybana/şerefli mapistan.

Eserin Hikâye ve Notaları

Türküde bahsedildiği gibi fistan giymeyen, tabiri caizse yani basit veya hafif davranan, kimilerince kendini korumaya özen göstermeyen kadının adı başkalarıyla anılmıştır. Kocası kendisinin sözünü dinlemeyen ve davranışlarına dikkat etmeyen karısını onu terk etmekle korkutmuştur. Buna rağmen sözlerini dinletemeyince adam karısını Tamzara'da bıçaklayarak hapse düşmüştür. Meydana gelen bu olaydan duyulan pişmanlık ve acı üzerine yakılan ağıtla "Tamzara'nın Üzüümü" adlı eser ortaya çıkmıştır (Şener GÖK).

Şekil 1 ve 2: TRT Repertuarı No: 564

Giresun Yöresi Yaylacılık Geleneğinde Yol Havalarının Farklı Bir Kullanımı: Ağıt Örneği

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No : 564
İNCELEME TARİHİ : 03. 03. 1999

YÖRE
GİRESUN
KAYNAK KİŞİ
BİCİOĞLU OSMAN

SÜRE : 1. 00

TAMZARANIN ÜZÜMÜ

DERLEYEN
İSTANBUL
BELEDİYE KONSERVATUVARI
DERLEME TARİHİ
1937
NOTALAYAN
TUNCER İNAN

OF (SAZ - - - - -) TAM ZA RA NIN Ü ZÜ MÜ

DİN LE BE NİM SÖ ZÜ MÜ EY EY

(SAZ - - - - -) VAL LA Hİ Bİ RA KIR SAM EY ŞE KER
BİL LA Hİ TER KE DER SAM

EY YÂ RİM GÖ RE ME SİN YÜ ZÜ MÜ
GÖ RE ME SİN YÜ ZÜ MÜ

Şeyma DEMELİ

TAMZARANIN ÜZÜMÜ

- 2 -

(SAZ -----)

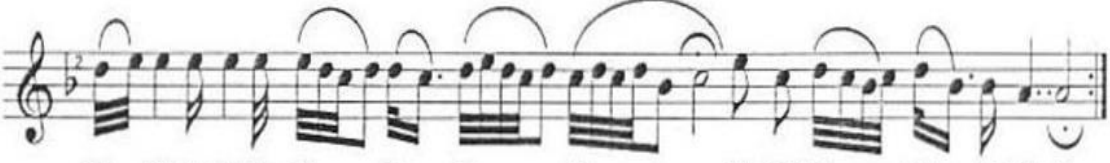
SERBEST

OY TAM ZA RA YA VAR DIN MI GA MA PI ÇAK

AL DIN MI EY EY (SAZ -----)

SAL DIR MA YI YE DİK ÇE EY EY AN NEM AN NEM DE DIN Mİ

(SAZ -----)

(SAZ -----)

Görüldüğü üzere yol havasının sözleri ağıt niteliğinde olup her dördlüğü ağıt nidalarıyla (of, oy) başlamakta ve ağıt formunda okunmakta, dörtlük aralarında ise tempolu ve ritmik bir icra yapılmaktadır. Ritim kalıbı ise 2/4'lüktür.

2.2. Giresun Üstünde Vapur Bağıyor

Giresun üstünde vapur bağıyor

Eşref'in yarasını doktor sarıyor

Eşref'in annesi yanmış ağlıyor

Atma hakkı atma

Pişman olursun

Giresun'un beylerine aman

Hasım olursun

Bazarsu dereleri bir ifak dere

Eşref'i vurdular aman nafile yere

Nafile nafile o da nafile

Cenazemi koydular otomofile

Atma hakkı atma

Pişman olursun

Giresun gençlerine aman

Düşman olursun

Attığın gürşundan

Sen utanırsın

2.3. Eserin Hikâye ve Notaları

Eşref Bey, Piraziz ilçesinde doğmuştur. Gedikalizadelere mensuptur. Halk tarafından çok sevilen Eşref Bey, Giresun'un merkezinde abisi ile ortak oldukları fındık fabrikalarını işletmektedir. Fabrikasında muhasebe bölümünde çalıştırmak üzere Hakkı Bey isimli birini yanına almıştır. Bir süre sonra Hakkı Bey fabrikada kadın işçileri rahatsız etmeye başlamıştır. Bunun üzerine kadınlar Hakkı Bey'i Eşref Bey'e şikâyet etmişlerdir. Ancak Hakkı Bey, Eşref tarafından uyarılmayı hazmedememiştir. Akabinde bir gün Giresun limanından fındık yüklenip sezonun ilk nakliyesini yapacak olan gemi seferi için tören düzenlenmiştir. Törenin ardından Hakkı ve Eşref Bey yemeklerini yiyip fabrikaya dönmüşlerdir. Hakkı Bey Eşref Bey'e tabancasını çok beğendiğini, onu görmek istediğini söylemiş ve orada Eşref Bey'i kendi silahı ile vurmuştur. Eşref Bey vurulduktan sonra fabrikasından çıkmış oradan geçmekte olan Talat

Şeyma DEMELİ

Bey'e "Hakkı beni vurdu!" demiştir. Hemen ardından esnaf onu hastaneye kaldırmış ancak Eşref Bey kurtarılamamıştır. Hakkı ise yakalanarak cezaevine getirilmiştir. Hakkı cezaevindeyken Eşref Bey'in akrabası Ahmet Ağa Gedikalı, onun intikamını almak için basit bir suç işleyerek cezaevine girmiş ve keskinlettiği kaşığın sapını Hakkı'ya saplamıştır. Ancak ölmemiştir. Daha sonra çıkan af kanunundan yararlanarak serbest bırakılmıştır (Şener GÖK). Eserin dizeleri bu hikâyeyi kanıtlar niteliktedir. Eşref Bey'e yakılan ağıt aşağıdaki gibi bir türküye dönüşmüştür.

Şekil 3, 4 ve 5: TRT Repertuarı No: 3389

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA NO: 3389
İNCELEME TARİHİ : 19.1.1990

YÖRESİ

GİRESUN

KİMDEN ALINDIĞI

OSMAN BİCİOĞLU

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR

DERLEYEN

PLAKTAN YAZILDI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN

TUNCER İNAN

SÜRESİ: ♩ = 60

SAZ

GI RA SU NÜS TÜN DE

VA PUR BAĞ RI YO R EŞ RE FİN YA RA Sİ Nİ

DOKTOR SA RI YOR SAZ

EŞ RE Fİ NAN NE Sİ

YAN MIŞ AĞ LI YO R AT MA HAK KI AT MA

PİŞ MA NO LUR SU N GI RA SU NUN BEY LE

RI NE A NAM HA Sİ M Ö LU R SUN

(SAZ

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR
(SAYFA - 2)

BA ZAR_ SU DE_ RE LE_ Rİ_

Bİ Rİ_ FAK DE RE_ EŞ RE_ Fİ_ VUR_ DU LAR_

A_ NA_ M NA_ Fİ_ LE_ YE_ RE (SAZ_

NA_ Fİ_ LE NA Fİ_ LE_ O DA_ NA_ Fİ_ LE_

CE NA ZE_ Mİ_ GOY_ DU_ LA_ R O TO_ MO_ Fİ_ LE

Gİ RA_ SUN DA_ YA RİM_ VAR_ O DA_ NA_ Fİ_ LE

(SAZ_

) AT_ MA HAK KI AT MA_ PIŞ MAN O LUR_

Şeyma DEMELİ

SU: _____N Gİ RA SUN GENÇLE- Rİ NE- A NAM- DÜŞ MA-
NO- LUR- SUN- AT- TI ĞIN GUR ŞUNDAN-
SE NU- TA- NIR- SIN

—1—

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR
EŞREF'İN YARASINI DOKTOR SARIYOR
EŞREF'İN ANNESİ YANMIŞ AĞLIYOR

—BAĞLANTI—
ATMA HAKKI ATMA
PİŞMAN OLURSUN
GİRESUN BEYLERİNE (AMAN)
HASİM OLURSUN

—2—

BAZARSU DERELERİ BİR İFAK DERE
EŞREF'İ YURDULAR (AMAN) NAFİLE YERE
NAFİLE NAFİLE O DA NAFİLE
CENAZEMİ KOYDULAR OTOMOFİLE

—BAĞLANTI—
ATMA HAKKI ATMA
PİŞMAN OLURSUN
GİRESUN GENÇLERİNE (AMAN)
DÜŞMAN OLURSUN
ATTIĞIN GURŞUNDAN
SEN UTANIRSIN

Yukarıda sözlerine yer verilen yol havası 'Eşref Bey Ağıdı' olarak geçmektedir. Ancak ağıt olarak yakılmasına rağmen melodi eserin tamamında tempolu ve ritmik bir yapıya sahiptir. Ritim kalıbı ise 4/4'lüktür.

Sonuç

Yol havalalarının çıkış noktası olan yayla ve yaylacılık geleneği hakkında tarafımızca yapılan saha araştırmaları ve ulaşılan bilgiler doğrultusunda bu gelenek, yaşam şekli ile yol havalalarının bir bütün olduğunu göstermektedir. Bölgelerin coğrafi şartları, yaşam biçimleri, iktisadi koşulları ve sosyal yapıları müzik kültürlerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Yol havalaları, yayla ve yaylacılık kültürüyle sıkı bir şekilde bağlantılıdır ve bu kültürün önemli bir

Giresun Yöresi Yaylacılık Geleneğinde Yol Havalarının Farklı Bir Kullanımı: Ağıt Örneği

parçasını oluştururlar. Yaylalarda yaşayan insanların müzik kültürü, ihtiyaçları ve duygularıyla şekillenmiştir ve yol havaları da bu duyguların ifade edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Yol havalarının ritmik ve eğlenceli olmasının yaylaya çıkış ya da dönüş yolculuklarında neşe ve coşkuyu yansıtması ile ilgili olarak halk müziği araştırmacıları, etnomüzikologlar ve halk kültürü uzmanları çoğunlukla halk müziği türlerinin işlevine ve toplumsal bağlamına odaklanırlar. Yol havalarının genelde hızlı, hareketli ve ritmik bir yapıya sahip olması, yolculuğun dinamik ve coşkulu atmosferini yansıtmak içindir. Müzikal yapının bu şekilde düzenlenmesi, dinleyiciyi ve icracıyı enerjik tutar. Yol havalarının bir başka önemli yönü, toplumsal bağları pekiştirmesidir. Yaylaya çıkmak veya dönmek, insanların birlikte hareket ettikleri ve kolektif bir deneyim paylaştıkları özel bir anıdır. Yolculuk sırasında şarkı söylemek, bir arada olmanın keyfini ve dayanışmayı artırır. Bu yolculuklar sadece fiziksel bir hareketlilik değil, aynı zamanda kültürel bir kutlama anlamına gelir. Yol havaları da bu kutlamanın müzikal ifadesidir. Bu tür müziklerin temel kriterleri arasında ritmik uyum, sosyal bağları güçlendirme, moral kaynağı olma ve coşku oluşturma gibi unsurlar bulunmaktadır. Ancak bu kültürde tabii olarak insan faktörü ön planda olduğundan neşe, sevinç, sevgi, aşk temalarının yanında keder, acı, hasret duygularının da hayatın bir parçası olduğunu unutmamak gerekir. Ağıtların, yol havalarında icrası, halk müziği bağlamında oldukça ilginç bir olgudur. Bu durum, ağıtların içeriği ile yol havalarının genel karakteri arasındaki zıtlıkları ortaya koyar. Yol havaları genellikle coşkulu, enerjik ve neşeli iken, ağıtlar daha çok hüznün, yas ve kayıp duygularını dile getirir. Yol havalarında ağıtların icrası, bazen acı ve hüznün coşkuyla iç içe geçtiği anlar yaratabilir. Özellikle kayıp, ölüm gibi ağır temalar işlenirken, yolculuğun bitmek tükenmek bilmeyen uzunluğunda bu ağır duygular hafifletilebilir. Yol havalarının genellikle ritmik, hareketli yapısı, bazen yavaşça başlayıp tempo kazanan ve duygusal bir yük taşıyan ağıtlarla birleşebilir. Ağıt, başlangıçta hüznü bir melodik yapıya sahip olsa da, yol havalarında bu melodinin daha geniş bir sosyal bağlama oturtulması gerekebilir. İnsanlar birlikte hareket ettikleri için, bu ağıtlar daha kolektif bir hale gelir ve yalnızca kayıp duygusundan değil, aynı zamanda birlikte güçlü olmanın, bir arada olmanın coşkusundan da beslenebilir. Ağıtların bu bağlamda icra edilmesi, kaybın yalnızca bireysel değil, toplumsal bir duygu olduğunu hatırlatır. Ağıtların ritmik ve daha canlı hale getirilmesi, o anki duygusal durumu yansıtır.

Etnomüzikologlar, ağıtların yol havalarındaki rolünü incelerken, ezgilerin sadece hüznü değil, aynı zamanda insanların sosyal bağlarını güçlendiren, toplumsal aidiyet duygusunu pekiştiren araçlar olduklarını vurgularlar. İncelediğimiz örneklerde görüldüğü gibi bazı yol havalarında içinde acıyı ve pişmanlığı barındıran ağıt olarak yakılmış sözler de kullanılmaktadır. Buna rağmen ezgilerinin bilinenin aksine uzun havadan ziyade hareketli ve ritmik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Giresun yöresindeki yol havalarının ritmik bir şekilde icra edilmesi, yolculuk esnasında yürüme temposuna uyum sağlamayı

kolaylaştırmaktadır. Bu durum, yöredeki müzikal geleneklerin ve icra pratiklerinin çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak yol havaları, geleneksel ezgi yapısından uzaklaşarak kendi folklorik yapılarına uygun bir şekilde de icra edilebilmektedir. Bu da yaylacılık kültürünün dinamik ve değişken yapısını göstermektedir.

Bu sebeple diyebiliriz ki; yaylacılık kültürünün dinamikleriyle beslenmiş olan yol havalarında, ağıtlar geleneksel formunun dışında ve bilinen ağıt özelliğinden uzaklaşarak da kullanabilmektedir. Dolayısıyla bu ezgiler, yaylacılık geleneğinin bir parçası olarak yaşatılmaya devam etmekte ve bu kültürün canlılığını korumaktadır.

Kaynakça

- Aytaç, P. 2003. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi III*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Borotov, P. N. 1992. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çobanoğlu, Ö. 2013. *Halk Edebiyatına Giriş II*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Duran, H. 2010. "Yol Türküleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Gazi Türkiyat Sayı 6*, 155-165.
- Gökşen, C. 2019. Türkülerde Yayla ve Yaylacılık. *Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu*. Giresun: Giresun Üniversitesi Yayınları, 225-239.
- Gündoğdu, S. 2020. "Kadırga Kültür Havzası Yol/Yayla Havaları Repertuarının Vokal İcrada Ağız ve Hançere Özellikleri Açısından İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hamzaçebi, G. 2015. Yol Havaları. *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, 315-326.
- Ögel, Bahaddin. 1985. *Türk Kültür Tarihine Giriş. C. I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, M. 2021. *Türk Halk Müziği El Kitabı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Saygun, A. A. 1990. "Folklorla Doğru Dans Müzik Kültür". *Folklorla Doğru Dergisi Sayı 60*, 277-333.
- Türk Halk Müziği Repertuarı Sıra No: 564. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Türk Halk Müziği Repertuarı Sıra No: 3389. TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- KK-1: Şener GÖK.

